

Warszawa 2.11.2023

Dr hab. n. k. f. prof. AWF Edyta Smolis-Bąk
Katedra Pielęgniarstwa, Wydział Rehabilitacji
Akademia Wychowania Fizycznego
Warszawa

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Kamili Anny Musiał pod tytułem:

Ocena sposobu żywienia osób z chorobą niedokrwienną serca uczestniczących w rehabilitacji kardiologicznej – wpływ edukacji żywieniowej i innych czynników.

Choroby sercowo-naczyniowe są główną przyczyną zgonów w Polsce i na całym świecie. Istotnym aspektem postępowania z pacjentami z chorobami sercowo-naczyniowymi jest ich diagnostyka i leczenie. Jednakże, kluczowym elementem jest zapobieganie, polegające na eliminacji czynników prowadzących do ich rozwoju. Do czynników modyfikowalnych zalicza się między innymi: nieprawidłowe żywienie, palenie tytoniu, małą aktywność fizyczną, podwyższone ciśnienie tętnicze, zwiększone stężenie cholesterolu LDL (LDL-C) w osoczu, zwiększone stężenie triglicerydów, stan przedcukrzycowy lub cukrzycę, nadwagę lub otyłość jak również nieprawidłową jakość/iłość snu.

Najnowsze rekomendacje ESC (2021) poświęcają dużo miejsca cechom zdrowej diety i schematom dietetycznym, które są kluczowe w utrzymaniu optymalnej masy ciała, prawidłowego stężenia lipidów oraz prawidłowych wartości ciśnienia tętniczego.

Przedstawiona do oceny dysertacja doktorska mgr Kamili Musiał wpisuje się w najnowsze trendy badań związanych z prewencją chorób sercowo-naczyniowych, dotyczy między innymi edukacji żywieniowej i jej wpływie na odżywianie, masę i skład ciała osób z chorobą niedokrwienną serca.

Szczegółowa ocena pracy

Recenzowana dysertacja doktorska została zawarta na 246 stronach i przygotowana zgodnie z wytycznymi Rady Nauk o Zdrowiu w Uniwersytecie Medycznym w Łodzi. Posiada typowy dla tego rodzaju prac rozkład i obejmuje: Wykaz skrótów (s.8-9), 1.Wstęp (s. 10-34), 2. Cel (s 35) 3.Materiał i metody badań (s.36-51), 4.Wyniki (s.52-165), 5. Omówienie wyników (s.166-185), 6. Podsumowanie wyników i wnioski (s.186-188), 7. Streszczenie (s.189-194), 8. Abstrakt (s.194-200), 9. Piśmiennictwo (s. 201-217), 10.Spis tabel i rycin (s.218-227),11. Załączniki (s.228-246).

Struktura recenzowanej pracy jest właściwa, jej strona formalna nie budzi zastrzeżeń. Praca jest napisana poprawnym językiem.

Teoretyczna część rozprawy wprowadza w tematykę badań. Autorka przedstawiła w nim zagadnienia dotyczące choroby niedokrwiennej (epidemiologia, patogeneza, leczenie) oraz rehabilitacji kardiologicznej (etapy, model treningu FITT). Jeden z rozdziałów jest poświęcony roli regularnego wysiłku w leczeniu osób z chorobą niedokrwinną i edukacji zdrowotnej. Doktorantka bardzo szczegółowo omówiła rolę diety w prewencji i leczeniu chorób układu sercowo – naczyniowego oraz zalecenia żywieniowe dla osób z chorobą niedokrwinną serca. Rozdziały te w sposób przekonujący uzasadniają celowość podjętych badań.

Cele pracy – zostały sformułowane jasno i precyzyjnie. Obejmują bardzo wiele zagadnień które skupiają się między innymi na:

- ocenie sposobu żywienia osób z chorobą niedokrwinną serca uczestniczących w rehabilitacji kardiologicznej w odniesieniu do aktualnie obowiązujących zaleceń i rekomendacji oraz w zależności od zastosowanej metody edukacji żywieniowej: edukacji grupowej oraz połączenia edukacji grupowej i zintensyfikowanej edukacji spersonalizowanej,

- ocenie składu ciała i innych pomiarów antropometrycznych, poziomu aktywności fizycznej, wskaźników kardiologiczno – wydolnościowych i analitycznych, u osób uczestniczących w kompleksowej rehabilitacji kardiologicznej w zależności od zastosowanej metody edukacji żywieniowej,
- ocenie poziomu wykształcenia, dochodów miesięcznych, aktywności fizycznej, palenia tytoniu, poziomu lęku oraz zachowań zdrowotnych jako innych czynników mogących wpływać na żywienie.

Materiał i metodyka pracy. W tej części autorka opisała osoby włączone do badań. Było to 139 osób (powyżej 40 roku życia), z chorobą niedokrwienną po przebyciu ostrego zespołu wieńcowego, które wyraziły zgodę na udział w projekcie i spełniły kryteria włączenia. Badani zostali w sposób losowy przypisani do jednej z grup edukacyjnych:

- grupa 1 – grupa, w której zastosowano spersonalizowaną edukację żywieniową, w skład której wchodziły dwa indywidualne spotkania z dietetykiem oraz możliwość dodatkowych konsultacji z dietetykiem w dowolnym momencie trwania badania + standardowa, grupowa edukacja żywieniowa – jedno grupowe spotkanie z dietetykiem,
- grupa 2 – grupa, w której zastosowano grupową metodę edukacji żywieniowej – jedno grupowe spotkanie z dietetykiem.

W tym rozdziale doktorantka opisała także metody badawcze wykorzystane w pracy. Obejmowały one:

- wywiad żywieniowy 24-godzinny
- autorski kwestionariusz ankiety
- kwestionariusz aktywności fizycznej IPAQ – wersja długa
- kwestionariusz IZZ (Inwentarz Zachowań Zdrowotnych)
- kwestionariusz STAI (State – Trait Anxiety Inventory – Inwentarz Stanu i Cechy Lęku)
- test wysiłkowy
- pomiary antropometryczne (masa ciała, wysokość ciała, obwód talii, obwód bioder)

- pomiary zawartości tkanki tłuszczowej podskórnej metodą Durnina i Womersley przy pomocy fałdomierza
- pomiary skład ciała metodą bioimpedancji elektrycznej (BIA) przy pomocy aparatu Bodystat 1500MDD
- badania analityczne krwi (lipidogram: stężenie cholesterolu całkowitego, stężenie frakcji LDL i HDL, stężenie triglicerydów, stężenie glukozy w surowicy krwi, stężenie kwasu moczowego w surowicy krwi).

Rozdział ten zawiera także opis programu rehabilitacji. Obejmował on 24 treningi fizyczne, edukację zdrowotną w zakresie czynników ryzyka sercowo – naczyniowego (aktywność fizyczna, palenie tytoniu), edukację żywieniową i wsparcie psychologiczne.

Charakterystyka grup jest szczegółowa. Dobór metod badawczych i ocenianych parametrów nie budzi zastrzeżeń.

Doktorantka prawidłowo dobrała i zastosowała podstawowe, jak i wielowymiarowe metody statystyczne. Autorka bardzo dobrze opanowała warsztat badawczy.

Wyniki badań. Rozdział ten doktorantka podzieliła na 8 podrozdziałów. Wyniki zostały zawarte w 61 tabelach i na 50 rycinach.

Realizując cel główny oraz cele szczegółowe badań autorka:

- przeanalizowała wyniki pomiarów wskaźników antropometrycznych, składu ciała, badań kardiologiczno – wydolnościowych, poziomu aktywności fizycznej, nasilenia zachowań zdrowotnych, poziomu lęku grupy badanej z uwzględnieniem płci i zastosowanej metody edukacji żywieniowej
- Porównała spożycie składników odżywczych na podstawie kwestionariusza 24 – godzinnego spożycia, w grupie badanej
- Oceeniła sposób żywienia w grupie badanej ze względu na płeć, wykształcenie, dochód netto, poziom aktywności fizycznej, palenia tytoniu, poziomu lęku, nasilenia zachowań zdrowotnych w grupie badanej
- Porównała częstotliwość spożycia produktów z poszczególnych grup produktów spożywczych z uwzględnieniem płci, zastosowanej edukacji żywieniowej

- Analizowała częstotliwość spożycia produktów z poszczególnych grup żywności w grupie badanej z uwzględnieniem wykształcenia, dochodu netto, poziomu aktywności fizycznej, palenia tytoniu, poziomu lęku, nasileniem zachowań zdrowotnych

Interpretacja wyników badań jest bardzo obszerna i prawidłowo przeprowadzona.

Omówienie wyników – dyskusja została napisana z dużą znajomością podjętej problematyki. Doktorantka rzeczowo przedstawiła swoje wyniki badań. Ich interpretacja jest dobrze opisana i nawiązuje do prac autorów polskich i zagranicznych podejmujących podobną problematykę. Jest napisana przejrzysto i dowodzi szerokiej wiedzy autorki.

Wnioski. Wyniki swoich badań doktorantka zawarła w dziewięciu wnioskach. Wnioski są bardzo obszerne, Wydaje się, że powinny być bardziej skondensowane, w obecnej formie są podsumowaniem wyników.

Piśmiennictwo. Recenzowana dysertacja doktorska zakończona jest wykazem 184 pozycji piśmiennictwa (w tym 15 polskich i 5 źródeł internetowych). Cytowane piśmiennictwo zostało dobrane prawidłowo do poruszanej problematyki pracy.

Podsumowanie

Doktorantka w swojej pracy podjęła istotny problem badawczy. Jasno sprecyzowała cele pracy i dobrała odpowiednie metody badawcze. Wykazała się umiejętnością przeprowadzania badań i opracowania wyników.

Przedstawiona do oceny praca doktorska wnosi ciekawe informacje dotyczące edukacji żywieniowej i sposobu żywienia osób z chorobą niedokrwienną serca uczestniczących w rehabilitacji kardiologicznej. Pracę oceniam pozytywnie. Chciałbym jednak zasugerować doktorantce opracowanie bardziej skondensowanych wniosków przed publikacją badań.

Oceniając całokształt rozprawy magister Kamili Anny Musiał na stopień doktora nauk medycznych i nauk o zdrowiu, w dyscyplinie nauk o zdrowiu, stwierdzam

że jej rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 13 ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789). W związku z powyższym zwracam się do Rady Nauk o Zdrowiu w Uniwersytecie Medycznym w Łodzi. z wnioskiem o dopuszczenie pani magister Kamili Anny Musiał do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab.n.k.f. prof. AWF

Edyta Smols- Bąk